

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА СИСТЕМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

ANALYSIS OF THE EFFECT OF EURO-INTEGRATION ON THE SYSTEM OF SOCIAL PROTECTION IN UKRAINE

У статті розглянуто специфіку розвитку соціальної сфери України в умовах євроінтеграційних процесів. Проаналізовано стан та проблеми соціальної політики України. Показано пряму залежність рівня якості життя від величини валового внутрішнього продукту. Досліджено рівень життя населення України, а також порівняно його з показниками ВВП європейських країн, де цей показник є найбільшим. Встановлено, що Індекс якості життя за 2018 рік знизився порівняно з 2017 роком. Проаналізовано нинішній стан соціальної системи України, визначено основну проблему, що полягає в недостатньому фінансуванні соціальних пільг. Наголошено на тому, наскільки важливою для України є орієнтація на досвід європейських країн у процесі реформування соціальної сфери, наскільки важливою є роль, що відіграє правова база у цьому аспекті. Розглянуто план заходів уряду, що спрямований на вдосконалення механізму соціального забезпечення. Запропоновано шляхи вирішення низки проблем, зокрема фінансування та надання соціальної допомоги населенню.

Ключові слова: соціальний захист, соціальна політика, соціальне забезпечення, соціальна допомога, євроінтеграція, реформування соціальної сфери.

В статтю розглянуто специфіку розвитку соціальної сфери України в умовах

інтеграційних процесів. Проаналізовані стан і проблеми соціальної політики України. Показана пряма залежність рівня якості життя від величини валового внутрішнього продукту. Досліджено рівень життя населення України, а також порівняно його з показателями ВВП європейських країн, де цей показник є найбільшим. Встановлено, що Індекс якості життя за 2018 рік знизився порівняно з 2017 роком. Проаналізовано нинішній стан соціальної системи України, визначено основну проблему, яка заключається в недостатньому фінансуванні соціальних пільг. Сделан акцент на том, наскільки важливою для України є орієнтація на досвід європейських країн у процесі реформування соціальної сфери, наскільки важливою є роль, яку грає правова база в цьому аспекті. Рассмотрен план мероприятий правительства, направленный на совершенствование механизма социального обеспечения. Предложены пути решения ряда проблем, в частности финансирования и предоставления социальной помощи населению.

Ключевые слова: социальная защита, социальная политика, социальное обеспечение, социальная помощь, евроинтеграция, реформирование социальной сферы.

УДК 364.3:339.923:061.1ЄС(477)

Сьомченко В.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку
та оподаткування
Запорізький національний університет

Безнос Я.С.

студентка
Запорізький національний університет

Focusing on the European development example, Ukraine faces the question of reforming many spheres, in particular social ones. In the countries of the European Union, the social security of its citizens is very responsible. The economic reforms that took place in the system of social protection in Ukraine led to a global redistribution of national wealth and incomes, and unsystematic social measures did not have a tangible effect and did not significantly affect the extent of poverty in Ukraine. The article is devoted to the analysis of the social series in our country under the influence of European integration. Social protection is an integral part of the policy of the state responsible for the welfare, development and security of its citizens. The purpose of the article is a detailed study of the current state of the social sphere, the definition of how this sphere changes under the influence of Ukraine's transition to European standards. An analysis of the social security status was conducted when comparing the indicators for 2017 and 2018. Also, we have analyzed such a figure as GDP per capita, among the European countries, where it is the largest relative to the same indicator in Ukraine. In the course of the study, we identified the main issues that are the cause of the imperfect social security system. The main problem was and will remain an unstable economic situation and low level of financing of this sphere. Considered a plan of government measures aimed at improving the social security mechanism. Were suggested ways to solve them. The practical value of the results obtained is that they can be used in making managerial decisions and developing measures to improve the quality of social assistance. This topic has a prospect of research aimed at improving the financial mechanism of public administration in providing social services to the population. It was concluded that moving towards European integration required the use of the experience of European countries for the effective development of the social sphere, in particular: creating the conditions for macroeconomic stabilization, developing directions for ensuring social orientation of the economy, harmonizing social and fiscal policies, using indicators of human development as indicators of the social effect of state programs.

Key words: social protection, social policy, social security, social assistance, European integration, reform of the social sphere.

Постановка проблеми. Нині у зв'язку з нестабільною політичною та економічною ситуацією чимала кількість населення України потребує соціального захисту. Економічні, політичні та соціальні перетворення, що відбуваються останніми роками в нашій країні, спричинили значне зuboжіння та погіршення добробуту населення. Україна визначила стратегічним напрямом свого розвитку інтеграцію до європейського політичного, правового та економічного простору. Це передбачає впровадження європейських норм, що дасть змогу наблизитися до стандартів Європейського Союзу, для якого дуже важливими є забезпечення сталого рівня життя, підвищення зайнятості та

посилення соціального захисту населення, тому проблема соціального захисту громадян України набуває нині особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання впливу євроінтеграції на систему соціального захисту в Україні досліджували Ю.М. Бондаренко, А.В. Дутчак, С.О. Корецька, Н.Г. Пігуль, Є.П. Яригіна та інші науковці.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз впливу процесів євроінтеграції на систему соціального захисту населення в Україні, визначення основних проблем соціальної політики в країні, пропозиція шляхів вирішення виявлених нами проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглядаючи цю тему, перш за все зазначаємо, що на шляху до Європейського Союзу одним з основних завдань є підвищення рівня життя населення відповідно до європейських норм. Сюди можна віднести дотримання прав людини, забезпечення її захисту й підтримки з боку держави. В результаті виникла необхідність розроблення теоретичної конструкції реформування як сфери соціально-трудова відносин, так і соціальної сфери задля приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів.

Міжнародні стандарти соціального забезпечення мають певні ознаки:

1) вони закріплені у правових актах міжнародного характеру (наприклад, у документах міжнародних організацій або в міждержавних договорах);

2) вони спрямовані на регулювання суспільних відносин у сфері соціального забезпечення за допомогою взаємодії міжнародного та внутрішньодержавного правопорядків;

3) вони мають модельний характер, який дає змогу визначати й встановлювати засади соціального забезпечення, що дає державам-учасникам за наявності достатніх фінансових та матеріальних ресурсів можливість підвищувати рівень соціальних гарантій;

4) у механізмі міжнародно-правового регулювання соціального забезпечення вони є правовими засобами;

5) вони є орієнтиром під час формування національної системи соціального забезпечення, що має відповідати сучасним уявленням цивілізованого суспільства про умови та рівень соціальної підтримки населення;

6) вони є добровільно прийнятими (за ратифікації конвенцій чи угод, що їх закріплюють) [1].

Соціальний захист населення у широкому значенні – це діяльність держави, спрямована на забезпечення процесу розвитку та формування особистості, створення належних для самовизначення та ствердження в житті умов. У вузькому розумінні соціальний захист – це сукупність правових та економічних гарантій, які забезпечують дотримання найважливіших соціальних прав особистості.

Основні засади соціального захисту населення висвітлені у ст. 46 Конституції України: «гарантує громадянам право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття від не залежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок внесків громадян, підприємств, установ, організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення» [2].

У жовтні 1973 року Україною був ратифікований Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, який визначає право кожної особи на соціальне забезпечення.

Соціальне забезпечення – це організаційно-правова діяльність держави щодо матеріального забезпечення, соціального обслуговування, надання медичної та фармацевтичної допомоги за рахунок спеціально створених фінансових джерел особам, які зазнали соціального ризику, внаслідок якого втратили здоров'я та/чи засоби до існування й не можуть матеріально забезпечити себе та своїх утриманців. Соціальне забезпечення є складовою соціальної політики держави, що одночасно вважається невід'ємним компонентом системи соціального захисту та соціальної роботи [3].

До проблем соціального захисту відносять незадоволення рівнем життя, низькою заробітною платою чи відсутністю засобів для існування через безробіття, поганим житлом, недостатнім чи занадто дорогим медичним обслуговуванням, неякісною освітою, незахищеністю в старості тощо.

Більшість населення в сучасних умовах на фоні низького рівня доходів, високих темпів інфляції, різкого підвищення цін на товари та тарифів на житлово-комунальні послуги не може реалізувати свої соціально-економічні інтереси, зберегти чи підвищити соціальний статус, отримати кваліфіковану медичну допомогу та якісну освіту. Усе це блокує широку соціальну мобільність, звужує перспективи економічного зростання, суспільного відтворення та стійкого соціального розвитку суспільства.

Реалізація соціальної політики є однією з основних функцій держави. Ситуація, що склалась, вимагає вжиття негайних заходів з оптимізації соціального захисту населення України щодо соціальної політики, яка передбачає впровадження інноваційних соціальних технологій, застосування нових методів організації соціальної роботи, використання альтернативних джерел надання та фінансування соціальних послуг, формування комплексної системи соціального захисту тощо. Соціальна політика є знаряддям реалізації системи соціального захисту населення. Наявність досконалої, дієвої та ефективної системи соціального захисту є показником рівня розвитку держави, її відповідності вимогам часу, а також рівня добробуту населення країни.

Україна за економічними показниками значно відстає від країн, що є членами Європейського Союзу. До ключових показників, що характеризують соціальну політику держави та її вплив на розвиток людського капіталу, належать ВВП на душу населення та Індекс людського розвитку. Слід зазначити, що соціально орієнтовані держави здійснюють перерозподіл національного доходу відповідно до пріоритетних суспільних потреб, отже, питання джерел та обсягів фінансування

соціальної сфери є визначальними. Основними показниками під час побудови теорій «соціальної держави» є рівень соціальних витрат у загальній структурі ВВП та рівень централізації ВВП у бюджеті країни [4].

Так, обсяг ВВП на душу населення є значно нижчим, ніж у країнах Західної Європи. У 2018 році цей показник в Україні дорівнював 2 390 євро на душу населення, а у країнах Євросоюзу його середнє значення становило 42 740 євро (табл. 1).

Таблиця 1

**ВВП країн Європи
на душу населення за 2018 рік**

Країна	Обсяг ВВП на душу населення
Ліхтенштейн	85 400
Нідерланди	42 400
Ірландія	40 000
Австрія	39 700
Швеція	38 900
Німеччина	38 800
Фінляндія	38 100
Італія	35 800
Великобританія	34 600
Іспанія	33 700

Це негативно вплинуло на показники відтворення та життєвого рівня населення. Так, Індекс людського розвитку, що є інтегральним показником, який використовують під час порівняння та вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості та довголіття в різних країнах, в Україні у 2018 році дорівнював 0,751, належавши до високої категорії людського розвитку, що ставить країну на 88 позицію зі 189 країн та територій. При цьому слід зазначити, що його значення у 2018 році менше, ніж у 2017 році, на 0,006, а також є меншим за середнє значення цього показника для країн з високим рівнем людського розвитку (0,753) та середнім для країн Європи та Центральної Азії (0,752). Так, за 1980–2018 роки очікувана тривалість життя при народженні в Україні зменшилась на 0,8 року, середня тривалість навчання зросла на 3,9 року, а очікувана тривалість навчання збільшилась на 3,1 року. ВНД на душу населення в Україні за 1990–2018 роки зменшився приблизно на 24,2% [5].

Отже, нині проблемі підвищення якості життя населення повинна приділятися значна увага. Щодо цього актуальним стає питання розвитку прогресивної та ефективної вітчизняної моделі соціальної політики, що проявляється через соціальну сферу, яка спрямована на підвищення показників добробуту громадянського суспільства та позиції країни на міжнародній арені.

На сучасному етапі розвитку Україна має досить розгалужену систему соціального захисту населення. Близько 80% сімей одержують соці-

альні виплати, різну допомогу, компенсації або мають окремі пільги за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів, соціальних фондів, коштів підприємств, організацій тощо [6].

На 2018 рік загальна кількість пенсіонерів складала 11 725,4 тис. осіб. Порівняно з 2013 роком, згідно з даними Пенсійного фонду, кількість пенсіонерів значно знизилась. Дані за останні 6 років наведені на рис. 1.

З кожним роком сума середнього розміру призначеної місячної пенсії пенсіонерам, які перебувають на обліку в органах Пенсійного фонду, зростає. У 2013 році сума середньої пенсії складала 1 470,7 грн., а у 2018 році – 2 479,2 грн. [5].

Спираючись на вищезгадані показники, можемо зробити висновок, що система державного соціального забезпечення вимагає найбільшого реформування. У її рамках здійснюється фінансування пільг за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів. Формування нової концепції розвитку як самої системи соціального захисту, так і її фінансового забезпечення відповідно до загальноєвропейських норм і стандартів об'єктивно вимагає перегляду всього спектру державної соціальної допомоги та її джерел фінансування [7].

Пріоритетними завданнями щодо реформування системи соціального захисту в Україні повинні бути:

- створення загальної системи соціального моніторингу, оцінювання та планування соціальних державних видатків;
- монетизація соціальних пільг;
- децентралізація системи соціальних послуг, що, зрештою, має створити умови для підвищення рівня соціальних стандартів та їхнього фінансового забезпечення в Україні до загальноєвропейського.

Урядом нашої країни розроблено план заходів, що спрямований на підвищення соціального захисту. Вони передбачають:

- удосконалення системи соціального страхування, механізму призначення страхових виплат, забезпечення фінансової стабільності фондів соціального страхування;
- запровадження механізмів надання пільг окремим категоріям громадян за соціальною ознакою з урахуванням їх доходів;
- вивчення й аналізування міжнародного досвіду (держав – членів ЄС) щодо запровадження методів вимірювання інвестиційного ризику, процесів управління ризиком та розподілу стратегічних активів, забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи;
- опрацювання змін до законодавства для вдосконалення сфери пенсійного забезпечення.

Висновки з проведеного дослідження. Досліджуючи цю тему, ми дійшли висновку, що під

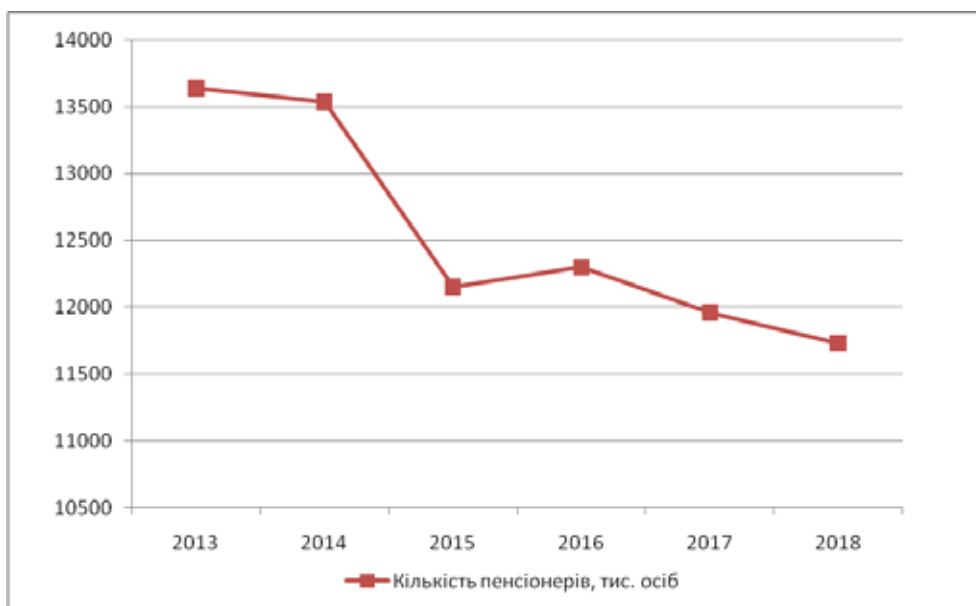


Рис. 1. Кількість пенсіонерів за 2013–2018 роки

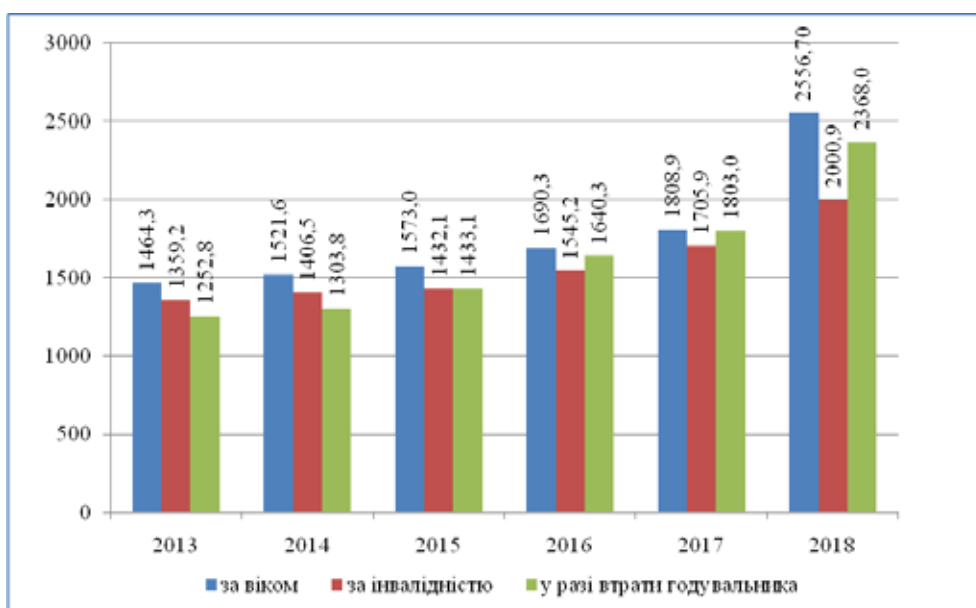


Рис. 2. Рівень середньої пенсії за віком, інвалідністю та у разі втрати годувальника

час руху в напрямі євроінтеграції необхідно використати досвід європейських країн для ефективного розвитку соціальної сфери, зокрема створити умови макроекономічної стабілізації, розробити напрями щодо забезпечення соціальної орієнтації економіки, гармонізувати соціальну та бюджетну політику, використати показники людського розвитку як індикатори соціального ефекту державних програм. Докорінного реформування потребує система державного соціального забезпечення, у рамках якої здійснюється фінансування соціальних допомог (пілг) за рахунок коштів державного

або місцевих бюджетів. Формування нової концепції розвитку системи соціального захисту вимагає перегляду всього спектру державних соціальних допомог та джерел їх фінансування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дутчак А.В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf> (дата звернення: 29.03.2019).

2. Яригіна Є.П. Забезпечення стабільності системи соціального захисту України в умовах євроінтеграції. *Актуальні проблеми соціального права в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченій 90-річчю професора І.М. Сироти (м. Одеса, 31 жовтня 2017 року). Одеса : Фенікс, 2017. С. 158–162.

3. Соціальне забезпечення // Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/7550/socialne-zabezpechennya> (дата звернення: 29.03.2019).

4. Пігуль Н.Г., Люта О.В. Розвиток соціальної сфери України в умовах євроінтеграційних процесів. *Фінансовий простір*. 2015. № 2 (18).

5. Офіційний сайт Державного комітету статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2019).

6. Пікулик О.І. Проблеми соціального захисту громадян України. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2016. Вип. 10. С. 220–222.

7. Тропіна В.Б. Фінанси соціального захисту в контексті європейського вибору України. *Східна Європа. Економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 2 (13). С. 221–228. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/46.pdf> (дата звернення: 01.04.2019).

REFERENCES:

1. Dutchak A.V. (2017) Sotsialne zabezpechennia hromadian: suchasnyi stan ta perspektyvu rozvytku [Social security of citizens: the current state and prospects of development]. *Molodyi vchenyi* (electronic

journal), vol. 45, no. 5, pp. 10–14. Available at: <http://molodyvchenyi.in.ua/files/journal/2017/5/126.pdf> (accessed: 29 March 2019).

2. Yaryhina Ye.P. (2017) Zabezpechennia stabilnosti systemy sotsialnoho zakhystu Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Ensuring the Stability of the Social Protection System of Ukraine in the Conditions of European Integration]. *Proceedings of the Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia prysviachena 90-richchiu profesora I. M. Syroty (Ukraine, Odessa, October 31, 2017)*. Odessa : Phoenix, 2017, pp. 158–162.

3. Farmatsevychna entsyklopediia (2019). Sotsialne zabezpechennia. Available at: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/7550/socialne-zabezpechennya> (accessed: 29 March 2019).

4. Pihul N.H., Liuta O.V. (2015) Rozvytok sotsialnoi sfery ukrainy v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv [Development of the social sphere of Ukraine in the conditions of European integration processes] *Finansovyi prostir* (electronic journal), vol. 18, no. 2.

5. Ofitsiynyi sait derzhavnoho komitetu statystyky (2019). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 1 April 2019).

6. Pikulyk O.I. (2016) Problemy sotsialnoho zakhystu hromadian ukrainy [Problems of social protection of Ukrainian citizens]. *Bill of the Mykolaiv national university names V.O. Sukhomlinsky*, vol. 10, pp. 220–222.

7. Tropina V.B. (2018) Finansy sotsialnoho zakhystu v konteksti yevropeiskoho vyboru Ukrainy [Finances of social protection in the context of the European choice of Ukraine]. *Skhidna yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia* (electronic journal), vol. 2, no. 13, pp. 221–228. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/46.pdf> (accessed: 1 April 2019).

Somchenko ViktoriaCandidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Accounting and Taxation
Zaporizhzhya National University**Beznos Yana**Student
Zaporizhzhya National University**ANALYSIS OF THE EFFECT OF EURO-INTEGRATION
ON THE SYSTEM OF SOCIAL PROTECTION IN UKRAINE**

The purpose of the article. On the road to European integration, Ukraine has set itself the goal of reforming many spheres, including social ones. This area is very important both for integration into the European Union and for the country as a whole.

In the article is to analyze the level of social security and the impact of the processes of European integration on the system of social protection of the population in Ukraine.

In the course of economic and social development of society, we are in harsh conditions of competition. Society is constantly confronted with various factors that negatively affect it. These include various social and economic crises, natural and man-made factors. It is impossible to do without support from the side of the state, which is one of the guarantors of our security. The relevance of this topic is that the situation in the country is constantly changing, and therefore, for a more accurate analysis, it is necessary to take into account the peculiarities of the current period. Ukraine and the European Union have somewhat different approaches to social policy, which must also be taken into account.

Methodology. During the study of this topic, we have applied the following methods of research: the method of scientific knowledge, the method of theoretical generalization, statistical methods and methods of comparative analysis.

Results. Analyzing this topic, we reviewed the concept of social protection and studied the main features of its international standards. If we take our state, the basic principles of social protection are enunciated in Article 46 of the Constitution of Ukraine.

They found that the main problem of social protection is the dissatisfaction with the material condition and the standard of living in general on the part of the Ukrainian population. This in turn impedes the country's economic growth.

Based on indicators of the Human Development Index and GDP per capita among the leading European countries, it was concluded that the problem of improving the quality of life is not given sufficient attention.

Although in recent years the level of average retirement has been cut and continues to grow, it nevertheless remains at a very low level. Therefore, the main problem of developing and improving the social policy of the state is the lack of financial support from the government.

The article outlines the priority tasks for reforming the social sector in Ukraine. Also, the article presents a plan of measures aimed at increasing social protection, developed by the government of our country.

At the end of the study, it was concluded that moving towards European integration required the use of the experience of European countries for the effective development of the social sphere, in particular: creating the conditions for macroeconomic stabilization, developing directions for ensuring social orientation of the economy, harmonizing social and fiscal policies, using indicators of human development as indicators of the social effect of state programs.

Practical implications. We will pay special attention to the dependence of the living standard in the country on the GDP indicator, which will be significantly lowered by the Quality of Life Index and the plan for improving the level of social security offered by the government.

Value/originality. In our work, we considered how European integration affects the growth of the social sphere in Ukraine. In the course of the analysis, there were established slave sides of the social policy of our state. The problems in this area determine the prospects for further research. In particular, this concerns the financing of social policy.